

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İdjtihad» Constantinople

Téléph : 20865

xxviième ANNÉE

1 Avril 1932

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 342

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

1 Nisan 1932

« Sen olmasaydın , sen olmasaydın gökleri yaratmazdım » * hitabı ilâhisine mazhar olan bir cins mahlûkun halû istikbâli böyle mi olmalıydı?

İnsanın başlangıcı, İnsanı yerine oturuyor. İnsan şerefi ve büyüklüğü kendi hari-cinden almış olmamalı, kendi cehit ve faziletiyle bunu vücutte getirmeli .

Les hommes descendent des animaux et sont destinés à devenir des Dieux diyen «**L. Jakoby**» nin fikrindeyim. İnsanın hayvandan gelmiş olması hakikatında İnsana hiç bir hörmetsilik yoktur , ve hakikatı aslında asla hakaret şemmesi yoktur.

Bir çömlekçinin çarhından ve elinden çıkmış bir testi olmaktansa muazzam , bidayetsiz, intihatsız tabiatın muazzam laboratuvarında milyonlarca seneler işlenerek tekâmül safhaları geçirmiş mütekemmil bir hayvan olmak daha şerefli değil midir? Kendisi için cehennemler yanan, cennetler bezenen ve bu sözlerle avutulan veya korkutulan bir çocuk derekesinde kalmaktansa mevcudatın muazzam seyli içinde ezel ve ebet ortasında ümitsiz ve korkusuz ve

لولاك لولاك لما خلقت الافلاك *

her halde dik başla ve korkaklığı ve tezellülü istihfaf eden ve ölmiye hazır olan bir yeğit vaz'u vekariyle kanunu tabiatın encamını karışlamak elbette şerefli ve izzetlidir .

Dünyada **Fazilet** vardır ve onun yolunda can vermek en büyük zafer nimettir. **Brütüs**: « Ey fazilet sen bir isimden ibaretsin » demiş olmakla bütün faziletkârane fikirleri berbat etmiştir. Zavallı **Paul Verlaine** :

La vertu est un nom, mais le nom d'un ange. diye bilmişti .

Allaha inanmıyan bir Cemiyet, pek âlâ ve hatta daha iyi yaşayabilir , fakat **Fazilet** e inanmıyan bir Cemiyet için **rihlet nakusu** çoktan çalınmıştır. Fazilet , başkalarına iyilik etmiye sevkeden ve bu suretle bize en yüksek saadet duyuran bir meylolduğundan bunsuz hayatın tadı kalmaz ve cemiyetlerin temeli çökmüş olur .

Ey İnsan, sen diğer hayvanlar gibi doğar , büyür , ihtiyarlar , ölürsün . Sen muazzam bir ummandan çıkmış bir damla susun. Su damlasının tekrar denize karışmasından korkacağı olur mu?

3 Birinci Kânun 1932 İçtihat Evi Dr. AB. DJ.

FELSEFE'İ TARİH

ÂHÂDİN MODERN ROLLARI

[Devam]

Tehavvul imkânları , ictima'î hayatı yeni icabata intibak ettirmek için kâfi derecede seri' olmadığı vakit, bundan derin karışıklıklar husule gelir. Bu ahenksizlik cihanın bu günkü anarchie sinin sebeblerinden biridir. Beşeriyet, sa'yin mihaniki istihalesi , mesafelerin ilgası neticesi olarak, kavmlerin birbirlerine iktisadî ve ticarî bağılıkları ve sa'ire gibi bir takım güzel keşflerin tazyiki altında, evvelki karnlerin irsi bakiyyesi olan ve gayri muntabıkların 'azim alayını teşkil eden geri kalmış bir beşeriyetle mütezayid münaze'a halindedir. Bu cemmi gafirin emeli , aşağı zihniyetler için

fazla yüksek olan medeniyetleri şiddetle tahrib etmektedir .

Vaktile , eserlerini görmek için 'asırlar lâzım olacak derecede batî olan tekâmül, şimdi gitdikce daha çabuk husule geliyor. Kâfi derecede tekâmül etmiş dımağlar için kolay olan, yeni hayat şera'itine intibak , ba'zı mertebe zihni seviyye iktisab etmemiş olan kimselere büyük güçlükler 'arz ediyor. Bundan, kuvvete malik 'aded [Âhadı nas] ile, zekâ sahibi güzideler arasında mütezayid bir muhalefet hasıl oluyor .

Torunlarımız , böyle bir münaze'anın neti-

celerini ancak mustakbel Tarih el kitaplarında öğrene bileceklerdir .

* *

'Adedin kuvveti, yalnız maddî sathında değil , fakat cümhurların psychologiası hakkındaki yeni tedkikler cema'atların duniyyeti zihniyyelerini ortaya koyuncaya kadar bunlarda vücudu farz olunan kabiliyyetlerdedir . **İnkilab** ın nazariyyecileri « halk asla aldanmaz » diyorlardı . Bu i'tikad , Démocrat şî'ar « Doctrine »[*] lerin, mesnedlerinden biri kal-makdadır ve onu ancak zaman yıprandıracaktır . Bu kuruntunun te'siri altındadır , ki Avrupanın bir çok memleketleri, İtalya, İspanya, Yunanistan, lehistan ve sa'ire , ictimai hayatlarını yeniden tanzim etmek iddi'asında bulundular . Bundan sür'atle o kadar derin bir iğtişâş husul buldu, ki karışıklığı düzeltmek için « Ener-gique » diktatörlükler iktiza etdi .

Yalnız Rusya, hükûmet iera etmek hakkını 'adede [halka] veren nazariyy yi muzaffer etmiş göründü . Fakat hakikati halde, 'aded hiç bir Autorité ye malik değildir ve eşkâli hükûmet orada Çeka denilen ve eski çarların diktatörlüklerinden daha tazyikkâr, daha şedid bir diktatörlükle paydar olmaktadır .

'Adedin müdir kabiliyyetlerine i'tikad, her kavm arasında intişar etmiştir . Çinliler, hindular, mısırlılar ve sa'ire bu gün fa'ik kavmlerin hukümetinden kurtulmak iddi'asındaadırlar . Ma'al'eseef hakikat şudur, ki bu kurtuluş bu ikitsabı hurriyyet ihtiacı , cihan tarihinde , « Technique » bilgiler rolünün bu derecede asla muktazi olmamış olduğu bir devrde izhar olunuyor . **Misir** liler, **Annamite** ler, **Hind** liler v. s. , bir avrupa'î idarenin ortadan kalkmasından çok mutazarrır olurlar . Şübhe yok -dur ki, meselâ , İngiliz idaresi , sekenesinin menfe'atına olarak **Hindistan** ı , **Misir** ı tamamen değiştirdi ve Fransa idaresi de 'ayni nafi' te'siri Indo chine de ve Maroc da iera etdi .

Meselâ, **Misir** a gelince, büyük bir Alman gazetesi nazarı dikkate 'arz ediyordu ki, « elli sene zarfında İngiltere , fakir, borca batmış , muvasala yollarından mahrum, dahili şikaklara tu'me olan bu memleketden , pek güzel iska olunan, bî manend bir suretde münbit, sağlam maliyeli, mükemmel bir idareli , muvasala ve munakala yolları fevkal'âde mükemmel bir Devlet vücade getirdi .

Müstakbelin büyük mes'elesi şunu bilmek -dir : Her kavmin muhtevi olduğu mu'azzam gayri muntabıklar ordusunu mu'ayyen bir tekemmül mertebesine yükseltmenin imkânsızlığı huzurunda Cem'iiyyetler , bu gayri muntabıkların seviyyesine kendilerini koymak için yenden kendilerini tensik etmelimidirler . Gayri muntabıklar bundan hiç bir şey kazanmazdı , çünkü güzidelere karşı gayri muntabıkların kini ne kadar derin olursa olsun, 'azim ekseriyyetin istifade ettiği terakkiler, da'ima güzidelere vabestedir .

Cihanın hali hazırında , öyle görünür ki , ancak iki şekli hükûmet mümkündür : Güzidelerin hakimiyyeti yahud ecirliğin [Proletairiat] nın diktatörlüğü . Avrupa gittikçe daha ziyade bu ikinci şekle doğru temayül etmektedir . ba'zı kavmler bir gün birinci şekle doğru yürüyecekler ve bu intihab onların şevket ve 'azametini vücade getirecektir .

* *

MUSAVATA A'ID «MODERN» FİKİRLERLE, ZEKÂNIN 'ALEDDEVAM BÜYÜYFN MUSA-VATSIZLIKLARI ARASINDA NİZA'LAR

Musavat ihtiyacı kareni hazrın bir vasfı mümizini teşkil eder . Hakikati halde bu musavat ihtiyacı dünya kadar eskidir . **Tarih** in ibtidâsından beri kardaşının sa'adetini çekemeyen Kabil in Habil i öldürmesi einâyeti efsanesinde bu ihtiyac ifade edilmiş bulunur .

Zaten musavat ihtiyacı en büyük medeniyetlerin ez cümle Yunanîlerin ve Romahlıların medeniyyetleri sukutunun başlıca sebeblerinden biri olmuştur ,

[*] Eelsefi ve siyasi bir mezhebin esası demektir .

Musavata doğru, bu çok eski incizab, hali hazırda , insanları müsavileştirmeye bedel farklılaşdırmaya sa'î olan tekâmülün icabatile pek vazih mücadelededir .

Eğer müsavat, ibtida'î kavmlerin kanununu teşkil ediyorsa , müsavatsızlık da medeniyetlerin terakkisinin bir netice'i zaruriyyesidir.

Zemanımızda 'ayni kavmin muhtelif tabakaları tekâmülün pek farklı merhalelerinde bulunmaktadırlar.

Hakikati halde modern bir cem'iyet, mütemadi yükselmesi neticesi olarak, insaniyyetin geçdiği mütevali devrlerini, magaralar, Kurunı Vusta, Renaissance etc. devrlerinin insanlarını hatırlatan insanlardan mürekkeb bulunmaktadır.

* *

Psychologia'î kıymeti ne olursa olsun müsavat mefhumu, Democrat'şî'ar müesseselerin temeli olmuştur ve zamanımızın siyasetinde tamamen hâkim , tamamen mütefevvik bir rol oynamaktadır.

Hiristiyanlık Roma şevketinin yerine geçdiği vakit uhrevî bir müsavata intizar, bir kaç 'asır için, dünyevî müsavat ihtiyacının yerine ka'im oldu .

Butün **Kurunı Vusta** müddetince , bu mustakbel müsavileşme kana'atı akvamın hayatını değiştirdi. Bununla beraber, bu kana'at nihayet yavaş yavaş soldu ve dünyayı nice def'alar karışdırmış olan ebedi mücadele , zenginle fakir , za'if ile kavi , kabiliyyetli ile kabiliyyetsiz arasında ebedi mücadele yeniden 'arzu vücud etdi .

Fransa İnkılabı, Tarihın kayd ettiği ictima'î tesviye [Egalisation sociale] denemelerinin başlıcalarından birini teşkil etdi. Bedihi olan tabi'î müsavatsızlıkları red etmeye cesaret edemeyerek , müsavateciliğin nazariyyecileri , 1789 **Hukukî beşer beyannamesi** nde ,

evvelâ, insanların hür doğduklarını ve hukuk kan müsavi kaldıklarını tasdik etmekle iktifa etdiler .

1793 de daha ileri gittiler ve yeni bir beyannamede, bütün insanların tabi'aten müsavi oldukları iddi'asında bulundular .

Nihayet dünyaya atılmış olan müsavat fikri heh ân ruhları daha ziyade istilâ edecekti,

İnkılâbın « Hürriyyet , Müsavât , Uhuvvet » rumzundan yalnız müsavat mefhumu büyüme devam edecekti. Uhuvvet mefhumu ba'zı şükûh muhafaza etdi, fakat aradan çok geçmeden kuvvetsiz oldu . müte'addid hıızbların tevalisi uhuvvet mefhumuna inanmanın tehlikeli olduğunu kendilerine göstermiş olmakla beraber kavmler ve diplomatlar uhuvveti öğmeye devam ediyorlar .

Hürriyyet e gelince, medeniyetin terakkisi yaşamak imkânlarını ondan, her gün daha ziyade nez' etmektedir. Doğduğu günden öldüğü güne kadar insan zamanımız insanı, kendisini her gün daha ziyade esir , daha ziyade takyid eden nizamlar, vecibeler , mükellefiyyetler şebekesile muhat bulunmaktadır. Medeniyetin yarattığı kolaylık [Commodity] hayatın yeni bir ihtilatını ve bina'en'aleyh yeni bir esirleşmeyi husule getirmektedir . Henüz mu'ammer , son evveliyetleri felce uğratan nizamlar, kanunlar«collection»u her gün büyümektedir. Etatiste socialisme in zaferi nihayet her hürriyyetin izini bile ortadan kaldıracaktır.

Bir takım nizamların ve kanunların tecemmü'ile , te'emmül olunan müsavileşme elde edildiği gün müsavat ve hürriyyet mefhumları arasındaki derin ve 'umumiyyetle farkına varılmayan«Antinomie»ya'ni ictima'î zıddeyn vazih bir surette ortaya çıkacaktır.

Dr. G. Le Bon